

Zwavelgele plooioparaszlam. (Foto: Tjerk Nawijn) (Bron: <https://waarneming.nl/foto/view/2769816>)

Exoten bij de buren

Ruud Beringen, FLORON

Acorus gramineus, *Anemopsis californica*, *Bletilla striata*, *Lilaeopsis brasiliensis*, *Lobelia cardinalis*, *Mazus reptans*, *Preslia cervina*, *Rotala indica*, *Schizostylus coccinea*; zo maar een greep van exotische vijverplanten die bij een willekeurig tuincentrum te koop worden aangeboden, vaak onder een variatie aan Nederlandse namen. Na het Convenant Waterplanten (2010) en de publicatie van de EU-Unielijst (2016) mogen een aantal exotische water- en oeverplanten niet meer verhandeld worden. Het assortiment waaruit de consument nu kan kiezen is echter niet kleiner geworden. *Mazus reptans* (vaak verkocht als simpelweg ‘mazus’) is inmiddels al op een aantal locaties in Nederland waargenomen. *Lilaeopsis brasiliensis* (ondermeer verkocht als ‘Braziliaanse grasplant’) wordt onder andere in China als invasief beschouwd. Om een indruk te krijgen welke nieuwe exoten kans maken zich in Nederland buiten tuinen te vestigen, is het goed om eens bij de buren “over de heg” te kijken. Eind vorig jaar is een geactualiseerde herdruk verschenen van de “Bestimmungsschlüssel für die aquatischen Makrophyten in Deutschland”. Hierin worden een drietal exotische waterplanten genoemd die bij onze oosterburen verwilderd zijn, maar nog niet in Nederland zijn aangetroffen: *Sagittaria subulata*, *Ludwigia x kentiana* en *Najas gracillima*.

Sagittaria subulata

Sagittaria subulata is een pijlkruid-soort die ook in Nederland, vooral online, te koop is onder de naam “klein pijlkruid”. De bovenwatervorm wordt soms als “*Sagittaria Terres*” of gewoon als “*Sagittaria subulata*” aangeboden. De plant maakt worteluitlopers en wordt daarom aangeprezen als een goede bodembedekker voor aquaria. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied omvat globaal de aan de Atlantische Oceaan en de Golf van Mexico grenzende staten van de VS, met uitzondering van enkele van de meest noordelijke staten. Behalve uit Duitsland is de soort gemeld uit het Verenigd Koninkrijk (1962), Roemenië en Hongarije. In Duitsland werd de soort in 1984 in een gegraven waterloop in Berlijn ontdekt. Rond 2000 had de soort zich hier inmiddels stroomafwaarts over een afstand van 2,5 km verspreid.

Een afbeelding van *Sagittaria subulata* op één van de talrijke websites waarop deze soort wordt aangeboden.

Sagittaria subulata onderscheidt zich van andere pijlkruiden door het ontbreken van emergente stengels met de kenmerkende pijlvormige bladen. De drijfbladen hebben geen of een onduidelijk pijlvormige bladvoet. De lijnvormige onderwaterbladen zijn hooguit 1 cm breed en tot 40 cm lang en lijken op die van *Vallisneria*. De zijanten van de bladtop zijn echter glad en niet fijn gezaagd zoals bij *Vallisneria*.

Ludwigia x kentiana

Ludwigia x kentiana is een kruising tussen het bij ons inheemse waterlepelkje (*Ludwigia palustris*) met de uit Mexico en het zuiden van de VS afkomstige *Ludwigia repens*. Deze hybride is voor het eerst in 1995 in Engeland ontdekt, maar werd aanvankelijk voor een wat fors uitgevallen inheems waterlepelkje aangezien. In 2000 werd de hybride als zodanig herkend en beschreven. Ook in Duitsland werd deze hybride op een in 1984 ontdekte groeiplaats aanvankelijk voor waterlepelkje aangezien. Later werden de planten voor *L. repens* aangezien en pas ongeveer 20 jaar na de ontdekking konden de planten, na het lezen van een Engelse publicatie, correct op naam gebracht worden als *L. x kentiana*. In Duitsland wordt de soort inmiddels als (lokaal) ingeburgerd beschouwd. De planten groeien op slijkige oevers van een grindgat, vlak naast de Rijn ter hoogte van Karlsruhe. Er zijn talrijke soorten en variëteiten *Ludwigia*'s in de handel. Waarschijnlijk is *L. x kentiana* onder de naam *Ludwigia mullertii* ("een makkelijke plant, die redelijk snel groeit") in de handel.

L. x kentiana onderscheidt zich net als waterlepelkje van waterteunisbloem en kleine waterteunisbloem door de tegenoverstaande bladen. Van waterlepelkje onderscheidt *L. x kentiana* zich door de minieme, 0.5 mm lange, kroonbladen. Bij waterlepelkje ontbreken de kroonbladen. Bij *L. x kentiana* vallen de kroonbladen echter snel af. Ook de vruchten vallen bij *L. x kentiana* snel af; de planten zijn steriel en verspreiden zich uitsluitend vegetatief.

Najas gracillima

Najas gracillima is een uit oostelijk Noord-Amerika en Oost-Azië afkomstige nimfkruid-soort. Deze soort heeft nog geen Nederlandse naam. De Amerikaanse en Aziatische vormen zijn iets verschillend. De zaden bij de Amerikaanse planten zijn langer. In Europa is deze soort het eerst waargenomen in rijstvelden in het noorden van Italië. Verder zijn er meldingen uit Spanje (Catalonië) en Frankrijk (Camargue). In Duitsland werd de soort in 2011 ontdekt en in Hongarije (eveneens in rijstvelden) in 2012. In het zuidoosten van Duitsland bleek de soort massaal voor te komen in een ondiepe plas op een braakliggend terrein in een aan de Donau grenzend industriegebied. De Duitse naam van *N. gracillima* is "Zierliches Nixkraut". Het is onduidelijk hoe de soort in Europa terecht is gekomen. Introductie als vijver- of aquariumplant is onwaarschijnlijk omdat de plant niet in de handel is. Gezien de afmetingen van de zaden zijn de planten waarschijnlijk afkomstig uit het Aziatische deel van het areaal. Ook in Californië, waar de soort niet oorspronkelijk inheems is, zijn de planten van Aziatische origine. Binnen Europa ligt verspreiding door watervogels het meest voor de hand.

Najas gracillima.
(Foto: Sean Blaney Ontario, INaturalist)

N. gracillima lijkt enigszins op het inheemse klein nimfkruid (*Najas minor*); *N. gracillima* is alleen in alles nog tenerder. De ijl getande bladen zijn slechts 0,3(-0,5) mm breed en tot 18 mm lang en de stengels zijn in de bovenste helft minder vertakt dan bij klein nimfkruid. De zaden zijn bij *N. gracillima* (in Europa!) nooit langer dan 2 mm.

In de Nederlandse natuur?

Het verhaal van deze drie soorten laat zien dat het soms lastig is nieuwe soorten te herkennen, omdat ze veel op inheemse soorten (of andere exoten) kunnen lijken. Daardoor kan een nieuwe introductie lang onopgemerkt blijven. Gelukkig is er in Duitsland bij alle drie bovengenoemde soorten vooralsnog geen sprake van invasieve uitbreiding. Het aantal vestigingen is beperkt en de meeste locaties met vestigingen betroffen pioniersituaties in recent gegraven waterlichamen, een situatie waar veel (invasieve) exoten van profiteren. *Ludwigia x kentiana* is vanwege zijn vermogen inheemse soorten van kwetsbare milieus te verdringen in Duitsland al wel als invasieve soort op de Zwarte lijst geplaatst en *Sagittaria subulata* wordt in het oosten van China als een invasieve waterplant beschouwd.

Gezien de klimaatmatch met het oorspronkelijke areaal en de vestigingen in gebieden met een met Nederland vergelijkbaar klimaat is het niet onwaarschijnlijk dat bovengenoemde soorten ooit in Nederland zullen verschijnen. Mogelijk zijn ze hier al aanwezig, maar tot dusver onopgemerkt gebleven. We willen jullie dus verzoeken goed uit te kijken naar deze soorten. Denk je één van deze soorten in de Nederlandse natuur gezien te hebben? Verzamel materiaal en stuur het op naar: Naturalis, afd. Nederlandse Flora, Postbus 9517, 2317 NB Leiden.

Meer lezen en afbeeldingen ten behoeve van herkenning

Sagittaria subulata: <http://www.blumeninschwaben.de/Einkeimblaettrige/Froschloeffelgewaechse/pfeilkraut.htm#5>

Ludwigia x kentiana: <http://www.blumeninschwaben.de/Zweikeimblaettrige/Nachtkerzengewachse/ludwigia.htm#2>

Najas gracillima: http://www.illinoiswildflowers.info/wetland/plants/th_naiad.html

De "Bestimmungsschlüssel für die aquatischen Makrophyten in Deutschland" is te bestellen op:

<https://lfu.brandenburg.de/cms/detail.php/bb1.c.310796.de>